

Teritorijalna obrana Jugoslavije dio integralnog sistema društvene samozaštite

»Teritorijalnu odbranu treba organizovati tako da po načinu i obliku, u skladu sa konkretnim uslovima, deluje i kao faktor društvene samozaštite«.

(Iz Rezolucije XI kongresa SKJ)

Teritorijalna obrana Jugoslavije, kao dio jedinstvenih oružanih snaga i najširi oblik organiziranja radnih ljudi i građana za oružanu borbu, istodobno predstavlja i dio našeg integralnog sistema društvene samozaštite. S obzirom na svoju organiziranost u mjesnim zajednicama, organizacijama udruženog rada, općinama, regionalnim zajednicama, socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama, njen karakter i društveno biće, ona ima veliko značenje i na planu društvene samozaštite.

Socijalistička samoupravna Jugoslavija, u prošlosti i danas, izložena je različitim oblicima specijalnog rata od strane agresivnih i drugih reakcionarnih snaga iz vani, koji u sprezi sa unutarnjim neprijateljem pokušavaju da naruše stabilnost našeg socijalističkog samoupravnog sistema, s ciljem da oslabe i destabiliziraju Jugoslaviju. Otuda je potreba i suvereno pravo Jugoslavije da na najbolji mogući način organizira svoju društvenu samozaštitu, kako bi onemogućila destruktivno djelovanje vanjskog i unutarnjeg neprijatelja, a time i miran razvoj i prosperitet socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja, za kojeg su se opredjelili svi narodi i narodnosti Jugoslavije. Stoga se i nameće potreba da društvena samozaštita bude ne samo optimalno organizirana već i vrhunski osposobljena, funkcionalna i efikasna u svim svojim segmentima, pa i u Teritorijalnoj obrani.

Zadaci i obaveze Teritorijalne obrane, kao i svih ostalih sudionika integralnog sistema društvene samozaštite, imaju osnovno polazište u Ustavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, čija jedna odrednica glasi: »Društvena samozaštita, kao funkcija samoupravnog društva, ostvaruje se aktivnostima radnih ljudi, građana, organizacija udruženog rada i drugih samoupravnih organizacija i zajednica, društveno-političkih i drugih organizacija i društveno-političkih zajednica, radi zaštite ustavnog uređenja, samoupravnih prava radnih ljudi i drugih prava i sloboda čoveka i građanina, radi zaštite društvene imovine, obezbeđivanja lične i imovinske sigurnosti radnih ljudi i građana i radi slobodnog društvenog razvoja.«¹ Ova ustavna odrednica jasno opredjeljuje društveni karakter, suštinu i usmjerenost društvene samozaštite Jugoslavije.

Društvenoj samozaštiti, kao značajnoj funkciji društva, uvijek su poklanjali potrebnu brigu svi odgovorni činioци društva i njeni sudionici. Stoga su stavovi i opredjeljenja na XI i XII kongresu Saveza komunista Jugoslavije, samo dio sveukupne kontinuirane aktivnosti. Na XI kongresu SKJ, pored ostalog, istaknuti su i osnovni pravci daljeg razvoja Teritorijalne obrane: »Teritorijalna odbrana u svom razvoju treba sve više da prerasta u najširi oblik organizovanja naoružanog naroda za oružanu borbu, oružanu zaštitu i suprotstavljanje raznim oblicima ugrožavanja bezbjednosti zemlje i njenog ustavnog poretka. Teritorijalnu odbranu treba organizovati i osposobljavati tako da po načinu i obliku, u skladu sa konkretnim uslovima, deluje i kao faktor društvene samozaštite.«² Samo pod uvjetom optimalne organiziranosti i osposobljenosti Teritorijalne obrane, može se računati na njeno efikasno angažovanje u društvenoj samozaštiti. Na to se dijelom ukazuje i u rezoluciji XII kongresa SKJ, gdje se ističe: »Savez komunista Jugoslavije i savezi komunista republika i autonomnih pokrajina zalagaće se za dosledno ostvarivanje ustavne i zakonske odgovornosti organa društveno-političkih zajednica, organizacija udruženog rada i mesnih zajednica za razvoj Teritorijalne odbrane na jedinstvenoj idejno-političkoj i najširoj društvenoj osnovi, primenjujući najraznovrsnije oblike organizovanja radnih ljudi i građana, naročito omladine, za opštenarodni oružani otpor i izvršavanje zadataka društvene samozaštite.«³ Na tom kongresu u okviru zadataka SKJ u razvoju i jačanju općenarodne obrane i društvene samozaštite ističe se: »Savez komunista Jugoslavije će se zalagati za brže i sve-

¹ Ustav SFRJ, »Savremena administracija«, Beograd 1974, str. 47.

² XI kongres SKJ, »Izdavački centar Komunist«, Beograd 1978, str. 171.

³ XII kongres SKJ, »Izdavački centar Komunist«, Beograd 1982, str. 123.

stranije samozaštitno organizovanje i osposobljavanje svih subjekata društva. Boriće se za to da se društvena samozaštita izražava kao stalna organizovana aktivnost svih radnih ljudi i građana u njihovim samoupravnim organizacijama i zajednicama i za odlučnije prevazilaženje shvatanja i prakse da se ona svodi samo na aktivnost specijalizovanih organa i službi, pojedinih društvenih tela, organa i foruma.«⁴ Ovim se jasno ističe gdje je osnova našeg samozaštitnog organiziranja, a to je društvena baza, čime se ne dovodi u pitanje uloga i značenje specijaliziranih organa i službi. U društvenoj samozaštiti, svaki njen dio, pa i Teritorijalna obrana, imaju značajnu funkciju u cjelovitom funkcioniranju sistema društvene samozaštite.

U organiziranju i djelovanju našeg cjelokupnog samozaštitnog mehanizma, pa i Teritorijalne obrane kao njegovog dijela, mora se imati u vidu sveukupnost njenih funkcija. Također se mora uvažavati postojeća realnost — da socijalistička samoupravna Jugoslavija ne odgovara kalkulacijama reakcionarnih i neprijateljskih snaga vanjskog i unutarnjeg neprijatelja. U svojim procjenama oni polaze od toga da Jugoslavija spada među manje ekonomski razvijene zemlje Evrope sa velikom ovisnošću od tehnologije i repromaterijala, da je ona višenacionalna zajednica sa većim brojem različitih konfesija, da u zemlji postoje različite idejno opredeljene snage, ali relativno objedinjene u djelovanju protiv socijalističke Jugoslavije. Stoga, oni primjenjuju različite oblike specijalnog rata, počev od psihološko-propagandnih i diverzantsko-terorističkih dejstava, pa do pokušaja kontrarevolucije.

Sve veće zaoštavanje međunarodnih odnosa i blokovskih konfrontacija, posebice između supersila (čiji su odnosi dosegli najnižu razinu međusobnog povjerenja) stalne prijetnje miru i trka u termounuklearnom naoružavanju, kao i sve izraženiji poremećaji svjetske ekonomike, veoma negativno utječu na stanje sigurnosti u svijetu, pa i na sigurnost naše zemlje. Sve to, kao i nepovoljna društveno-ekonomska kretanja zadnjih godina u našoj zemlji i posljedice koje iz toga proizlaze, predstavljaju osnovne uzročnike određenih konfliktnih situacija s kojima se suočava naše društvo. Uveličavajući privredno-društvene probleme i druge objektivno postojeće protivurječnosti na ovoj razini samoupravnog razvoja, neprijateljski orijentirane grupe i pojedinci nastoje u javnosti nametnuti utisak o krizi socijalističkog samoupravnog društva, krizi Saveza komunista Jugoslavije, i o nužnosti radikalnih društvenih promjena van prihvaćenih samoupravnih,

⁴ Isto, str. 121.

socijalističkih i idejnih opredjeljenja naroda i narodnosti Jugoslavije. Svojim demagoškim parolama i primjenom različitih oblika djelovanja, uz korišćenje naših subjektivnih slabosti i promašaja, oni nastoje da šire defetizam i nevjericu u mjere koje se preduzimaju Dugoročnim programom ekonomske stabilizacije. Pri tom, sve otvorenije nastupaju sa pozicija građanskog liberalizma ili etatističkog centralizma.

Stoga, to upućuje na potrebu da se naše društvo optimalno samozaštitno organizira, kako bi bilo sposobno da se u svim uvjetima pravovremeno suprotstavi pokušajima navedenih snaga da ostvare svoje ciljeve. Na to obavezuju ocjene i stavovi Dvanaestog kongresa Saveza komunista Jugoslavije, gdje se, pored ostalog, ističe: »Sadašnji politički trenutak, teškoće i protivrečnosti koje prate naš razvoj, postavljaju pred Savez komunista povećane obaveze u jačanju samozaštitne sposobnosti i efikasnosti političkog sistema socijalističkog samoupravljanja i svake njegove institucije. Dosadašnja iskustva govore o potrebi odlučnije idejno-političke, vaspitno-obrazovne i drugih aktivnosti usmerenih na sprečavanju antisocijalističkih, antisamoupravnih i drugih društveno štetnih pojava. Udeo komunista, organizacija Saveza komunista i drugih subjekata u jačanju društvene samozaštite treba ocenjivati, u prvom redu, kroz prizmu njihove političke aktivnosti i budnosti prema delovanju neprijatelja i njihov doprinos rešavanju složenih ekonomskih i socijalnih problema u zemlji.«⁵ I dalje: »Iskustva i pouke stečene u revoluciji i posleratnoj izgradnji zemlje ukazuju na neophodnost stalne i organizovane borbe protiv svih vidova kontrarevolucionarne i druge neprijateljske aktivnosti sa nacionalističkih, iredentističkih, unitarističkih, birokratsko-dogmatskih, liberalističkih i drugih pozicija suprotnih politici Saveza komunista i interesima radničke klase, radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti Jugoslavije.«⁶

Ovo su samo neke bitne osnove sa stajališta cjelovitosti društvene samozaštite, koje se podjednako odnose i kada je u pitanju mjesto i uloga Teritorijalne obrane. Osjetljivost i složenost problema zahtjeva veoma visoku svijest i odgovoran odnos svih sudionika društvene samozaštite, pa i Teritorijalne obrane kao jednog od njenih značajnih činilaca. To sigurno moraju imati u vidu i svi oni u inozemstvu koji u ime »demokratije« i »ljudskih prava« gube sluh za suvereno pravo svake zemlje da se organizira za borbu protiv vanjskog i unutarnjeg neprijatelja. Oni, kao po pravilu, koriste svoju snažnu propagandnu »mašineriju« da u krivom svijetlu prikazuju suštinu i

⁵ Isto, str. 36.

⁶ Isto, str. 121.

karakter našeg samozaštitnog sistema, posebice mjesto i ulogu radnih ljudi i građana.

Uloga, značenje i angažiranje Teritorijalne obrane kao integralnog dijela društvene samozaštite, pored zajedničkih svojstava sa drugim dijelovima društvene samozaštite, ima i svoje osobenosti. Općenarodna obrana i društvena samozaštita, po svom društvenom biću, predstavlja jedinstven i cjelovit sistem u kojem Teritorijalna obrana kao najširi oblik organiziranja radnih ljudi i građana za oružanu borbu predstavlja jedan od izuzetno značajnih činilaca. Naša društvena samozaštita organizirana je i pripremana na jedinstvenim idejnim, političkim, klasnim i društvenim osnovama socijalističkog samoupravnog društva. Na to, pored ostalog, utječe i osnovni cilj društvene samozaštite, a to je, zaštita društvene imovine, obezbjeđivanje lične i imovinske sigurnosti radnih ljudi i građana, zaštita društva od svih oblika ugrožavanja i zaštita ustavnog poretka, nezavisnosti i teritorijalnog integriteta. Otuda se i sama društvena priroda, namjena i zadaci Teritorijalne obrane uklapaju u plan i ciljeve društvene samozaštite.

Uz puno uvažavanje značenja optimalne organiziranosti i osposobljenosti svih subjekata društvene samozaštite, pa i Teritorijalne obrane, ne smiju izostati i svi drugi veoma značajni činioci iz sfere društvenih, ekonomskih, političkih, kulturnih, znanstvenih i drugih odnosa. Socijalističko samoupravno društvo može se najefikasnije braniti od svih nasrtaja neprijatelja, pored ostalog, snagom svoga unutarnjeg jedinstva, stabilnim moralno-političkim stanjem, psihološkom pripremljenosti, stalnim ekonomskim napretkom i samoupravnim razvojem itd. Stoga, jačanje ekonomske moći, ličnog i društvenog standarda, samoupravljanja sa dominantnom ulogom radničke klase, demokratije, pune slobode duha i stvaralaštva, bratstva i jedinstva imaju fundamentalni utjecaj na našu cjelokupnu sigurnost i predstavljaju čvrstu branu od neprijateljskog djelovanja. Sve ovo se nalazi u punoj komplementarnosti, uzajamnoj povezanosti i dijalektičkom jedinstvu.

S obzirom na prirodu i različitost oblika djelovanja neprijatelja, nameće se potreba i različitog djelovanja i aktivnosti svih sudionika društvene samozaštite i Teritorijalne obrane kao njenog dijela. U našim uvjetima, društvena samozaštita mora prvenstveno da djeluje kao dobro organizirana i osmišljena prevencija, a da istovremeno u slučaju potrebe pravovremeno i što hitnije aktivira i intenzivira svoje pojedine komponente, uključujući u krajnjoj nuždi i represivnu snagu protiv najekstremnijih oblika neprijateljske aktivnosti.

S obzirom na postojeću organiziranost, obučenost i pripremljenost Teritorijalna obrana, sama po sebi, preventivno djeluje, ali isto tako ona predstavlja realnu respektivnu snagu u primjeni represivnih aktivnosti u slučaju stvarne potrebe. Pored toga što Teritorijalna obrana predstavlja respektivnu vojnu snagu, ona, kao i svi ostali činioci društvene samozaštite, mora da djeluje i u psihološko-političkom smislu, radi jačanja sveukupne materijalne i moralne snage sistema društvene samozaštite. Naročito je značajno jačanje samopouzdanja i vjere kod svih radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti u vlastitu sposobnost i snagu cjelokupnog sistema općenarodne obrane i društvene samozaštite.

Neprijatelj kontinuirano u svom propagandno-psihološkom djelovanju nastoji da kod naših naroda stvori nevjericu u sistem općenarodne obrane i društvene samozaštite. Pored krivog prikazivanja njegove suštine i karaktera, on nastoji da umanji vrijednosti i prednosti naše Teritorijalne obrane i drugih njegovih činilaca i da stvori strah od suvremenih sistema naoružanja i velikih paktovskih oružanih snaga. Otuda, samopouzdanje i čvrsta vjera u vlastite snage i mogućnosti imaju veliko značenje za psihološko-moralnu stabilnost, a time i za stabilnost i funkcionalnost svih komponenata društvene samozaštite.

Teritorijalna obrana svojom organiziranošću, moralno-političkom čvrstinom, psihološkom pripremljenošću, jedinstvom, obučenošću i tehničkom opremljenošću najneposrednije djeluje i utječe i na samozaštitnu stabilnost. Svojim prisustvom, ona umnogome obeshrabruje nosioce neprijateljske aktivnosti, utječe na vlastitu sigurnost i spokojstvo radnih ljudi i građana i tako predstavlja značajan činilac društvene samozaštite. Njeno postojanje i mogućnost da se njeni dijelovi, u slučaju potrebe, upotrijebe protiv najagresivnijih oblika specijalnog rata, ima veliko značenje na općem preventivnom planu društvene samozaštite. Stoga je moguće realno sagledavanje uloge Teritorijalne obrane i osobenosti njenog angažiranja u vanrednim situacijama.

U svim uvjetima neposrednog angažiranja sastava Teritorijalne obrane u borbi protiv najagresivnijih snaga specijalnog rata i u vanrednim situacijama, moraju se uvažavati određeni politički stavovi, a prvenstveno slijedeći: da su idejna borba, budnost i svakodnevna praktična aktivnost radnih ljudi i građana naš osobeni i značajan sadržaj društvene samozaštite (jer oni uz svoje svakodnevne aktivnosti obavljaju i svoje samozaštitne obaveze); da priroda i karakter obrambenog organiziranja svih subjekata društva imaju veliko zna-

čenje i na planu odvrćanja destruktivnih neprijateljskih aktivnosti, što čini značajan činilac društvene samozaštite. Jedino u uvjetima kada bi oblici političke borbe i druge aktivnosti društvene samozaštite postali nedovoljni u rješavanju eventualnih vanrednih situacija, odnosno očiglednih kontrarevolucionarnih tokova sa oružanim djelovanjem i rušilačkim ponašanjem, trebalo bi postupno angažirati pojedine represivne činioce društvene samozaštite, uključujući postupno angažiranje pojedinih sastava Teritorijalne obrane.

Kada bi se angažirali pojedini sastavi Teritorijalne obrane, sigurno bi u samom početku najznačajniju ulogu imali sastavi Teritorijalne obrane u mjesnim zajednicama, organizacijama udruženog rada i općinama (s obzirom na njihovu brojnost, prisustvo na mjestu događaja, mogućnosti brzog i efikasnog angažiranja). Otuda i potreba da Teritorijalna obrana na toj razini bude dobro organizirana, stručno i materijalno osposobljena, kako bi zajedno sa milicijom i drugim snagama sigurnosti mogla uspješno izvršavati određene zadatke društvene samozaštite.

Jedinice Teritorijalne obrane u mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada na planu društvene samozaštite imaju svoje stalne zadatke u miru i ratu. U doba mira one su svojim rasporedom u funkciji društvene samozaštite, kao realno postojeća naoružana snaga za angažiranje protiv najekstremnijih oblika neprijateljske aktivnosti ili u vanrednim situacijama. U ratu, one pored izvršavanja borbenih zadataka učestvuju u održavanju reda i sigurnosti, kontroli i zaštiti teritorije, zaštiti vojnih i značajnijih privrednih objekata, stanovništva, materijalnih i kulturnih dobara itd. Pripadnici Teritorijalne obrane u mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada, kao građani imaju značajnu ulogu u sistemu društvene samozaštite. S obzirom na njihovu svijest, obučenost, društvenu odgovornost i drugo, oni svojim svakodnevnim aktivnostima umnogome mogu doprinijeti ostvarivanju društvene samozaštite u sredinama gdje žive i rade.

U nekim posebno složenim situacijama u vanrednim prilikama sa izraženim kontrarevolucionarnim tendencijama i za složenije zadatke društvene samozaštite, prvenstveno bi trebalo angažirati one sastave Teritorijalne obrane koji su osposobljeni za izvršavanje tih složenijih zadataka. Otuda potreba visoke razine obučenosti pojedinih dijelova Teritorijalne obrane, kao i potreba raspolaganja suvremenijim borbenim i drugim sredstvima radi efikasnijeg djelovanja. I u tim izuzetnim situacijama, kada se moraju angažirati pojedini sastavi Teritorijalne obrane, njihova upotreba mora biti svrsishodna i u

skladu s naređenjem o upotrebi u slučaju vanrednih prilika. Na to, pored ostalog, upućuje sama osjetljivost njihovog angažiranja, na unutarnjem i vanjskom planu. Ali, kada je upotreba tih sastava neminovna, oni tada zadatke moraju izvršavati krajnje odlučno, ali i što bezbolnije, posebice u odnosu na ljudske žrtve. Međutim, kada su u pitanju ubačene naoružane terorističke grupe, tada se one moraju u što kraćem roku pohvatati ili uništiti.

Preventivno djelovanje u svim uvjetima ima izuzetno veliko značenje i ono je bitna osnova da se preduprede određene vanredne situacije. Očigledno je da se bez dobre organiziranosti, pripremljenosti, pravovremenog otkrivanja namjera i reagiranja ne može postići željeni uspjeh. Poznato je da do vanrednih situacija ne dolazi spontano, već im prethodi organiziran, dobro pripremljen i planski rad nosilaca neprijateljske destruktivne djelatnosti. U pravovremenom otkrivanju tih djelatnosti, pored stručnih službi i ostalih subjekata društvene samozaštite, značajnu ulogu imaju i štabovi Teritorijalne obrane na svim razinama, čije aktivnosti moraju biti dio cjelokupnih sinhroniziranih aktivnosti društvene samozaštite. Posebno je značajno da oni stalno procjenjuju stanje u svim društveno-političkim zajednicama.

U osnovi, dva su izrazita slučaja kada može doći do angažiranja sastava Teritorijalne obrane na planu društvene samozaštite. Prvi, kada je neophodno stupiti u borbu protiv diverzantskih, terorističkih i drugih naoružanih sastava neprijatelja koji su ubačeni izvana (slučaj ubačene neprijateljske naoružane grupe 1972. godine na prostoru Bosne), ili su u sprezi sa vanjskim neprijateljem takve grupe formirane unutar zemlje. Drugi slučaj angažiranja sastava Teritorijalne obrane može nastati u vanrednim situacijama u kojima su očigledne tendencije da one mogu prerasti u organiziranu kontrarevolucionarnu akciju širih razmjera (slučaj iredente u pokušaju kontrarevolucije na Kosovu). U tim situacijama subjekte društvene samozaštite ne smiju zavarati demagoške parole i uzvici nosilaca kontrarevolucionarnog djelovanja, jer, po pravilu, u takvim situacijama oni nastupaju sa »revolucionarnim« i socijalnim ciljevima i parolama, kako bi se na taj način privukle što šire simpatije. Stoga, na osnovu brze i realne procjene, ovlašćeni organi treba pravovremeno da se odluče o upotrebi pojedinih sastava Teritorijalne obrane. Kada Komitet za općenarodnu obranu i društvenu samozaštitu, na osnovu odluke Predsjedništva SFRJ, naredi upotrebu jedinica Teritorijalne obrane, štabovi i stararješine tih jedinica moraju savjesno i dosljedno postupati u skladu sa odlukom i naređenjem.

Značenje, mjesto i uloga Teritorijalne obrane u okviru integralnog sistema društvene samozaštite nameću potrebu njenog još potpunijeg organiziranja i osposobljavanja za izvršavanje zadataka društvene samozaštite. Na to, pored ostalog, utječe suvremena međunarodna situacija sa sve izraženijim trendom upotrebe različitih oblika sile i sve intenzivnija primjena specijalnog rata u okviru globalnih strategija supersila i blokovskih grupacija, kao i potreba za našom vlastitom sigurnošću u razvoju socijalističkog samoupravnog društva.

U daljoj dogradnji Teritorijalne obrane u funkciji društvene samozaštite mora se imati u vidu i njena organizacijska efikasnost sa stajališta potreba društvene samozaštite. Također, ima potrebe za njenom većom osposobljenosti za izvršavanje pojedinih složenijih zadataka iz domena društvene samozaštite. Osobena pažnja se mora pokloniti onim djelovima Teritorijalne obrane čija je uloga izvršavanje složenijih zadataka, kao i sastavima u mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada koje imaju značajnu ulogu kad je u pitanju društvena samozaštita. Za izvršavanje određenih zadataka društvene samozaštite u miru, posebice u vanrednim situacijama, moguće je i u mjesnim zajednicama i u organizacijama udruženog rada formirati različite specijalne grupe, zavisno od uvjeta i prirode zadatka.

Putem idejno-političkog vaspitanja i stručnog osposobljavanja svih pripadnika i sastava Teritorijalne obrane mogu se postići još veći rezultati u izvršavanju zadataka iz domena društvene samozaštite. Posebno je značajna idejna opredjeljenost svih pripadnika Teritorijalne obrane, jer bez svijesne i čvrste opredjeljenosti na osnovnim stavovima Saveza komunista u razvijanju socijalističkog samoupravljanja nije moguće uspješno izvršavati zadatke društvene samozaštite. Zato nije dovoljno samo stručno znanje, već i idejna opredjeljenost, moralna čvrstina i psihološka pripremljenost. I sa tog stajališta, poznati događaji na Kosovu, i ne samo oni, velika su pouka i iskustvo, u smislu uspješnog izvršavanja zadataka društvene samozaštite i javne sigurnosti, kao i angažiranja dijelova Teritorijalne obrane u vanrednim situacijama.

U daljem unapređenju stručne osposobljenosti Teritorijalne obrane za izvršavanje zadataka društvene samozaštite, posebice u vezi sa angažiranjem u vanrednim situacijama, mora se imati u vidu da je to obučavanje veoma složeno i da se ono bitno razlikuje od klasične vojnostručne obuke za vođenje oružane borbe. To zahtijeva i podrazumijeva vrhunsku stručnu osposobljenost, dobru organizira-

nost, visoki stupanj inicijative i smisao za različite postupke i mjere, zavisno od datih uvjeta i situacije. Otuda i potreba da se za takve slučajeve sastavi Teritorijalne obrane što kvalitativnije stručno osposobe, kako bi svojim umijećem, brзом i energičnom akcijom, za što kraće vrijeme, na što bezbolniji način i sa što manje ljudskih žrtava ovladali situacijom.

U našem socijalističkom samoupravnom društvu radnička klasa i samoupravljači u svoje ruke sve više uzimaju i funkciju društvene samozaštite koja se stalno razvija dobijajući nove i kvalitativnije sadržaje. To je jedan zakonomjeren proces kada kvantiteti prelaze u novi kvalitet, jer je samo na taj način moguće biti na visini realnih društvenih potreba. Nedjeljivost, međuzavisnost i dijalektičko jedinstvo svih komponenata društvene samozaštite čine njenu snagu na osnovu koje je ona onaj činilac odvrćanja koji se dijelom formulira i u Smernicama za obranu SFRJ: »Društvena samozaštita je značajan faktor odvrćanja svih pokušaja ugrožavanja nezavisnosti i našeg ustavnog poretka i od svake moguće agresije. Snage opštenarodne odbrane su istovremeno faktor društvene samozaštite i, obratno, društvena samozaštita organizovana na najširim osnovama je činilac opštenarodne odbrane.«⁷ U kontekstu toga treba sagledati mjesto i ulogu Teritorijalne obrane kao dijela jedinstvenih oružanih snaga i dijela integralnog sistema društvene samozaštite. Otuda potreba njene stalne dogradnje i organizirane aktivnosti svih radnih ljudi i građana i samoupravnih asocijacija u njenom ostvarivanju. To je i uvjet njenog prelaza u novi kvalitet i sa stajališta potreba i zahtjeva društvene samozaštite.

Sve to neminovno nameće potrebu za dubljim znanstvenim istraživanjem, analizom i sagledavanjem mjesta i uloge Teritorijalne obrane u sistemu društvene samozaštite. To je, mislim, jedan od prioritetnih zadataka u narednom razdoblju, jer se samo uz pomoć znanstva može doći do validnih pokazatelja o tome u kojem pravcu treba dograđivati i osposobljavati Teritorijalnu obranu da bi mogla efikasno izvršavati zadatke društvene samozaštite. Jedan od početnih koraka mogao bi biti organiziranje naučnog skupa i održavanje rasprave o temi ovog članka. Tu bi se sigurno bolje sagledali mnogi stručni, idejni, politički, sociološki i drugi aspekti Teritorijalne obrane kao dijela integralnog sistema društvene samozaštite.

⁷ Smernice za odbranu SFRJ od agresije, »Odbrana i zaštita« br. 4/83, str. 20.

Polazeći od navedenih stavova o društvenoj samozaštiti kao najširoj društvenoj funkciji, te mjesta i uloge Teritorijalne obrane u njoj, očigledno je da je Teritorijalna obrana njen izuzetno značajan činilac.

Jedinice Teritorijalne obrane svojim rasporedom na čitavom jugoslovenskom prostoru, posebice one u mjesnim zajednicama i organizacijama udruženog rada, sasvim uspješno i efikasno mogu izvršavati i određene zadatke u funkciji društvene samozaštite. Očigledno da Teritorijalna obrana predstavlja ne samo dio već veoma značajan i najširi oblik vojne organiziranosti u okviru integralnog sistema društvene samozaštite.

S obzirom na postojeću organiziranost, pripremljenost i osposobljenost Teritorijalna obrana, sama po sebi, djeluje u smislu prevencije i predstavlja najširi oblik represivne snage u slučaju potrebe. Ipak, ona se može angažirati isključivo u borbi protiv ubačenih diverzantskih i naoružanih sastava iz inozemstva i u vanrednim situacijama. Teritorijalna obrana kao dio društvene samozaštite predstavlja njen nezamjenljiv činilac u miru i ratu.

Bez obzira na dostignutu razinu sveukupne organiziranosti i osposobljenosti Teritorijalne obrane u funkciji društvene samozaštite, a postignuto je mnogo, znanstveno je jedino ispravno ako se njena dogradnja shvati kao jedan trajan revolucionarni proces i opći interes radničke klase, radnih ljudi i građana, svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Svako drugačije gledanje, ili samozadovoljstvo, ne samo da nije znanstveno prihvatljivo već je nespojivo sa osnovama dijalektičke zakonomjernosti kretanja svih društvenih pojava, pa i ove.

Dalja dogradnja i osposobljavanje sastava i pripadnika Teritorijalne obrane za izvršavanje zadataka društvene samozaštite mora se zasnivati na znanstvenoj osnovi. Otuda nužnost da to bude u središtu pažnje, kako naše znanstveno-teorijske misli, tako i prakse, posebno ako se imaju u vidu kretanja u suvremenom svijetu, upotreba sile i intenziviranje specijalnog rata, pa i njegovih najekstremnijih oblika. Stoga se svi odgovorni subjekti društva, štabovi i starješine u Teritorijalnoj obrani moraju maksimalno angažirati.

Koristeći znanstvo i znanstvene rezultate, uz dobro osmišljenu i plansku aktivnost, očigledno je moguće postići još veću efikasnost Teritorijalne obrane u funkciji društvene samozaštite. To je i ustavna dužnost i obaveza svih odgovornih subjekata društva.